

Lənkəran Dövlət Universiteti

"Təsdiq edirəm"

"Tədris məsələləri" üzrə

prorektor vəzifəsini icra edən:

 dos.Z.I.Məmmədov

"12" 05 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 050117 Tarix –coğrafiya müəllimliyi , 050103- Coğrafiya müəllimliyi

Fakültə: Tarix, coğrafiya və incəsənət

Kafedra: "Coğrafiya və onun tədrisi metodikası"

I.Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı: S/f Ümumi yerşünəşliyə giriş

Fənn proqramı: (ARTN Elmi-Metodik şurasının Coğrafiya bölməsi 2 oktyabr 2012-ci il 2 sayılı protokolu ilə təsdiq edilmişdir.)

Kodu: İPFS-B04,İPFS-B02

Tədris ili : I (2025-2026) Semestr: II

Tədris yükü: cəmi: 75 saat. Auditoriya saati 75 (mühazirə 45saat,30 saat seminar)

Tədris forması : Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit. 6

Auditoriya №

Saat:

II.Müəllim haqqında məlumat:

Soyadı, adı, elmi adı və dərəcəsi : Əliyev Cavidan Rəhim oğlu, baş müəllim

Məsləhət günləri və saatları: II gün 14⁰⁰-15⁰⁰

E-mail ünvanı: cavidan99@list.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran şəhəri Əli Məmmədov küçəsi 40

III.Tələb olunan dərsliklər və dərs vəsaitləri:

1. L.P.Şubayev "Ümumi yerşünəşlik" Bakı 1985
2. A.A.Polovinkin "Ümumi fiziki coğrafiya" Bakı 1950
3. S.V.Kolosnik "Ümumi yerşünəşliyin qısa kursu" Bakı 1968
4. Ф.Р.Милков «Общее землеведение» Москва 1990
5. McKnight's Physical Geography

IV.Perekvizitlər: İlk ixtisas fənn kimi keçmək məqsəda uyğundur.

V. Korekvizitlər: Geologiya

VI Fənnin təsvir və məqsədi: Ümumi yerşünəşlikdə yerin ümumi morfologiyası, yerin hərəkəti, yerin atmosferi və iqlimləri, okeanlar və dənizlər, quru suları və relyef, biosfer canlı maddənin təbiətdə rolu, təbii zonalar və coğrafi mühit problemləri araşdırılır.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024 cü il tarixi qərarlı olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII.Qiymətləndirmə: Tələbələrin biliyi 100 ballıq sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə, 30 bal

kollokviumlara görə. Əgər fənn həm seminar və həm də laboratoriya varsa onda 10 bal isə laboratoriyaya görə verilir.

Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024 cü il tarixi qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024- cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

Qiymət meyarları aşağıdakı qaydadadır:

- 10 bal- tələbə keçirilmiş materialları dərinlən bilir, cavabı dəqiq və hərtərəflidir.
- 9 bal - tələbə keçmiş material tam bilir, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açar bilir.
- 8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir.
- 7 bal - tələbə keçirilmiş material başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir.
- 6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür.
- 5 bal - tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.
- 4 bal - tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin bəzi səhvlərə yol verir.
- 3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir.
- 1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.
- 0 bal – tələbənin cavabı yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri smestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Smestr ərzində nəticəyə görə yekün qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

91-100 bal	Əla	A
81-90 bal	Çox yaxşı	B
71-80 bal	Yaxşı	C
61-70 bal	Qənaətbəxş	E
51-60 bal	Kafi	D
51 baldan aşağı	Qeyri kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetinin daxili intizam qaydalarına əməl etməyən tələbələr haqqında müvafiq tədbirlər görülür.

X. Təqvim planı: Mühazirə 45 saat, 30 saat seminar Cəmi 75saat

№	Keçirilən <u>mühazirə</u> , seminar, məşğələ, laboratoriya və sərbəst mövzuların məzmunu	Saat		Tarix	
		müh	sem	müh	sem
1	2	3	4	5	6
1	Mövzu. Fənnin predmeti, məqsədi, vəzifəsi, coğrafi elmlər sistemindəki yeri Plan: 1. Fənnin məqsəd və vəzifələri 2. Coğrafiya elmlər sistemindəki yeri Mənbə [1,2,3]	2	2		
2	Mövzu. Günəş sistemi. Yerin günəş sistemindəki mövqeyi Plan: 1. Günəş sistemi və onun planetləri	4	2		

	2. Asteroid qurşağı, kometlər 3. Meteorlar, meteoritlər 4. Planetlərin əmələ gəlməsi haqqında nəzəriyyələr Mənbə [1,2,3,5]				
3	Mövzu. Uzaqdan zondlama Plan: 1. Uzaqdan zondlama 2. Aerofotoşəkillər 3. Görünən işıq və infraqırmızı zondlama 4. İstilik infraqırmızı zondlaması 5. Çoxspektrli uzaqdan zondlama	2	2		
3	Mövzu. Yer in öz oxu və Günəş ətrafında hərəkəti və onların coğrafi nəticələri Plan: 1. Yer in Günəş ətrafında hərəkətinin əhəmiyyəti 2. Yer in öz oxu ətrafında hərəkətinin əhəmiyyəti 3. Vaxt anlayışı Mənbə [1,2,3,4,5]	2	2		
4	Mövzu. Yer in daxili quruluşu. Yer qabığı. Plan: 1. Yer qabığının əmələ gəlmə nəzəriyyələri 2. Materik tipli yer qabığı 3. Okean tipli yer qabığı 4. Qurunun şaquli paylanması 5. Dünya okeanı dibinin relyefi və quruluşu Mənbə [1,2,3,4,5]	4	2		
5	Mövzu. Əsas dağamələgəlmə mərhələləri. Yer kürəsinin relyefi Plan: 1. Geosinklinaların əmələ gəlməsi 2. Zəlzələlər 3. Vulkanlar 4. Platformalar Mənbə [1,2,3,5]	2	2		
6	Mövzu. Atmosfer, tərkibi, quruluşu, günəş radiasiyası. Atmosfer təzyiqi Plan: 1. Atmosferin ayrı-ayrı təbəqələrinin quruluşu 2. Günəş radiasiyası 3. Atmosfer təzyiqi 4. Temperatur inversiyası Mənbə [1,2,3,4,5]	2	2		
7	Mövzu Yer in barik sahəsi və troposfer havasının sirkulyasiyası Plan: 1. Siklonlar və antisiklonlar 2. Hava kütlələri 3. Atmosfer cəbhələri 4. Atmosferin ümumi sirkulyasiyası Mənbə [1,2,3,5]	4	2		

8	Mövzu Rütubət dövrəsi Plan: 1. Buxarlanma və buxarlanma qabiliyyəti, havanın rütubətliyi 2. Buludlar və dumanlar 3. Atmosfer yağıntıları Mənbə [1,2,3,4,5]	2	2		
9	Mövzu Yer in iqlim qurşaqları və tipləri Plan: 1. Hava şəraiti və iqlim 2. İqlim təsnifatları və iqlim tipləri Mənbə [1,2,3,4,5]	2	2		
10	Mövzu. Müasir iqlim dəyişmələri Plan: 1. Təbii iqlim dəyişmələri 2. Antropogen iqlim dəyişmələri	2	2		
10	Mövzu. Hidrosfer. Onun hissələri. Dünya okeanı Plan: 1. Hidrosfer və onun quruluşu 2. Dünya okeanı 3. Dəniz suyunun bəzi fiziki-kimyəvi xassələri 4. Suyun işığı buraxması. Dəniz suyunun şəffaflığı və rəngi. 5. Okean cərəyanları 6. Okeanın üst sferinin su kütlələri və okean cəbhələri 7. Qabarmalar və çəkilmələr 8. Sunami və onların yaranma səbəbi Mənbə [1,2,3,4,5]	4	2		
11	Mövzu. Qurunun suları. Çaylar, göllər. Yeraltı sular Plan: 1. Çay sistemləri və hidroqrafik şəbəkə 2. Çayların mənbəyi və yatağı 3. Çay hövzələri və suayırıcılar 4. Çayların sülbi materialı axımı 5. Çayın mənsəbi 6. Çayların qidalanması. Mənbə [1,2,3,4,5]	2	2		
12	Mövzu. Qurunun suları. Çaylar, göllər. Yeraltı sular Plan: Göl çökəkliklərinin mənşəyi 1. Göllərin əmələgəlməsinin fiziki-coğrafi şəraiti 2. Yeraltı sular 3. Artezian suları 4. Buzlaqlar və daimi qarlar 5. Buzlaqlar və onların qidalanması Mənbə [1,2,3,5]	4	2		
13	Mövzu. Biosfer Plan: 1. Biosferin tərkibi və quruluşu 2. Biosferdə istilik və su dövrəsi 3. Biosferdə enerji və maddələrin dövrəsi	4	2		

	Mənbə [1,2,3,4,5]				
14	Mövzu. Biosfer Plan: 1. Orqanizmlərin öyrənilməsində coğrafi yanaşma 2. Biogeokimyəvi dövrən 3. Fotosintez prosesi 4. Mənbə [1,2,3,4,5]	1	2		
	Cəmi: 75	45	30		

XI. Fənn üzrə tələblər:

Yer kürəsinin təbiətinin yaranması və inkişafını vahid təbii sistem şəklində dərk etmək üçün ayrı-ayrı təbii komponentlərin və coğrafi təbəqənin bütövlükdə yerin palnetar və geoloji inkişaf mərhələsindəki differensasiya qanunauyğunluqlarını tələbələrə öyrətmək, müasir dövrdə sürətli inkişaf nəticəsində yaranan global ekoloji-coğrafi problemlərin mahiyyətini elmi əsaslandırmaqla onların mənfi nəticələrini aradan qaldırmağın səmərəli yollarını tapmaq qabiliyyətini aşılamaqdır.

XII. Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Yer kürəsinin, onun Günəş Sistemində və Kainatda yerinin dərk edilməsi
- Yerin təbəqələri və bu təbəqələrin əhəmiyyətinin fəralandırılması
- Yerin ekoloji problemlərinin dərk edilməsi və bu problemlərin həll yollarının bilinməsi

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

İmtahan sualları:

6. Fənnin predmeti, məqsədi, vəzifəsi, coğrafiya elmləri sistemindəki yeri
7. Günəş sistemi.
8. Qalaktikalar
9. Asteroid qurşağı
10. Uzaqdan zondlama
11. Aerofotoşəkillər
12. Görünən işıq və infraqırmızı zondlama
13. İstilik infraqırmızı zondlaması
14. Çoxspektrli uzaqdan zondlama
15. Yerə nəzarət edən peyk sistemləri
16. Yerin Günəş ətrafında və öz oxu hərəkətinin əhəmiyyəti
17. Yerin daxili quruluşu
18. Asteroid qurşağı
19. Qurunun şaquli paylanması
20. Dünya okeanı dibinin relyefi və quruluşu
21. Zəlzələlər
22. Vulkanlar
23. Tektonik hərəkətlər
24. Geosinklinaların əmələ gəlməsi və platformalar
25. Atmosferin tərkibi və quruluşu
26. Günəş radiasiyası
27. Atmosfer təzyiqi və təzyiq qurşaqları
28. Temperatur inversiyası

29. Siklonlar və antisiklonlar
30. Hava kütlələri
31. Atmosfer cəbhələri
32. Havanın rütubətliyi
33. Buludlar və dumanlar
34. Atmosfer yağıntıları
35. Hava şəraiti və iqlim
36. İqlim təsnifatları və iqlim tipləri
37. Müasir iqlim dəyişmələri
38. Təbii iqlim dəyişmələri
39. Antropogen iqlim dəyişmələri
40. Hidrosfer və onun quruluşu
41. Dünya okeanı
42. Dəniz suyunun bəzi fiziki-kimyəvi xassələri
43. Suyun işığı buraxması. Dəniz suyunun şəffaflığı və rəngi.
44. Qabarmalar və çəkilmələr
45. Okean cərəyanları
46. Çay sistemləri və hidroqrafik şəbəkə
47. Çayların mənbəyi və yatağı, Çay hövzələri və suayırıcılar
48. Çayların sülb materialı axımı
49. Çayın mənsəbi, Çayların qidalanması
50. Çayların dib və yan eroziyası
51. Çayların qidalanmasına görə təsnifatı
52. Göllərin əmələgəlməsinin fiziki-coğrafi şəraiti
53. Yeraltı sular
54. Buzlaqlar və daimi qarlar, onların qidalanması
55. Biosferin tərkibi və quruluşu
56. Biosferdə istilik və su dövrəsi
57. Orqanizmlərin öyrənilməsində coğrafi yanaşma
58. Biogeokimyəvi dövrən
59. Fotosintez prosesi

I Kollokvium sualları (11.11.2025 tarixinədək keçirilən mövzular üzrə):

1. Fənnin predmeti, məqsədi, vəzifəsi, coğrafiya elmləri sistemindəki yeri
2. Günəş sistemi və onun planetləri
3. Yerin Günəş ətrafında hərəkətinin əhəmiyyəti
4. Yerin öz oxu ətrafında hərəkətinin əhəmiyyəti
5. Okeanik və materik yer qabığı
6. Qurunun şaquli paylanması
7. Dünya okeanı dibinin relyefi və quruluşu
8. Asteroid qurşağı, kometlər
9. Meteorlar, meteoritlər
10. Zəlzələlər
11. Vulkanlar
12. Yerin daxili quruluşu
13. Tektonik hərəkətlər
14. Platformalar və geosinklinalar

15. Atmosferin tərkibi və quruluşu

II Kollokvium sualları (16.12.2025 aralığında keçirilən mövzular üzrə):

1. Temperatur inversiyası
2. Siklonlar və antisiklonlar
3. Hava kütlələri
4. Atmosfer cəbhələri
5. Buludlar və dumanlar
6. Atmosfer yağıntıları
7. Hava şəraiti və iqlim
8. Müasir iqlim dəyişmələri
9. Hidrosfer və onun quruluşu
10. Dəniz suyunun bəzi fiziki-kimyəvi xassələri
11. Suyun işığı buraxması. Dəniz suyunun şəffaflığı və rəngi.
12. Çay sistemləri və hidroqrafik şəbəkə
13. Göllərin əmələgəlməsinin fiziki-coğrafi şəraiti
14. Yeraltı sular
15. Buzlaqlar və daimi qarlar, onların qidalanması

“S/f Ümumi yerşünəşmə giriş” fənninin sillabusu - “Coğrafiya müəllimliyi” ixtisası (proqramları üzrə) tədris planı və fən proqramı əsasında tərtib edilmişdir.

Sillabus “Coğrafiya və onun tədrisi metodikası” kafedrasında müzakirə edilərək təsdiq edilmişdir. (12 Sentyabr 2025-ci il, protokol № 01)

Fənn müəllimi:

b/m C.R.Əliyev

Kafedra müdiri :

dos.S.Q.Əzizov